

Korpisen kaleidoskooppi

Jukka Pekkarinen

Pekka Korpinen,
Suomi kääntyy länteen,
Into 2017, 226 sivua.

Pekka Korpinen on ahkera kirjoittaja. Nyt hän on julkaissut monitahoisen analyysin Suomen poliittisen ja taloudellisen aseoitumisen muutoksista suhteessa Eurooppaan. Tämän taustana on värikäs kuva talouden ja politiikan muutoksista maailmalla, Euroopassa ja Suomessa. Tarkastelujen ajallinen pääpaino asettuu Pekka Korpisen 1960-luvun lopulla alkaneelle ja yhä jatkuvalle aktiiviselle asiantuntija-uralle. Mutta historialliset havainnot ulottuvat pidemmälle, eivät vain sotien jälkeiseen aikaan vaan 1500-luvun jälkipuoliskolle Juhana III:n politiikkaan ja jopa kauemmaksikin. Myös alueellisia ja aihekohtaisia sivuhyppyjä on paljon. Voi kuvitella, miten maalaustaiteesta kiinnostunut Korpinen on nauttinut näistä tekstiään elävöittäneistä väriläiskistä.

Kirjan alaotsikko on ”Talouden tarina sisäpiiriläisen kertomana”. Mutta kuten Korpinen itse toteaa, varsinaiset sisäpiiriläisen huomiot ulottuvat vuoteen 1991. Sen jälkeen tulee käyttöön leveämpi, ja suuripiirteisempi, pensseli.

Kirjan alkuosa on tarina suomettuneesta, omasta halustaan Neuvostoliiton turvallisuus-

poliittiset intressit huomioon ottaneesta, mutta taloudellisesti asteittain länteen integroituneesta reunavaltiosta. Sama on kerrottu monia kertoja aiemmin. Korpinen lisää siihen omia väriläiskiiään. Sosialidemokraatit, suurimpana heistä Mauno Koivisto, saavat kunnian 1990-luvun suurista loikista länteen – YVA-sopimuksen irtisanomisesta, EU-jäsenyydestä ja liittymisestä euroalueeseen. Koivistolle osoitetaan myös kunniaa Kekkonen aikana presidenttivaltaiseksi vääristyneen poliittisen järjestelmämme kitkattomasta siirtymästä parlamentarismiin.

Sisäpiiriläisenä Korpinen oli Koiviston mies. Omiin muistiinpanoihinsa nojautuen hän kuvaa sitä, miten tämä suhde, ja samalla Korpisen oma talouspoliittinen ajattelu, kehittyi. Samaan otteeseen Korpisen ja Kykkäsen maineikkaan devalvaatiosykliä käsitelleen kirjoituksen tausta saa lisävalaistusta. Korpisen valuuttakurssipoliittiset ajatukset alkoivat muotoutua jo vuoden 1967 devalvaation jälkeen. Niille tuli yllättäen käyttöä, kun pääministeri Ahti Karjalainen välitti tutkija Pekka

Korpiselle syksyllä 1970 luottamuksellisesti presidentti Kekkonen pyynnön laatia kansantaloudellinen taustateksti presidentin tekeillä olevaan ehdotukseen tulopoliittiseksi kokonaisratkaisuksi.

Suomen Pankissa työskennellyt Korpinen kertoi pyynnöstä pääjohtaja Koivistolle. Tämän rauhoittelmana Korpinen laati muistion, jossa korostettiin kilpailukyvyn devalvaation jälkeen yhä parantuneen hinta- ja vuokrasäännöstelyn tukeman hintavakauden ansiosta. Seurauksena oli vaihtotaseen alijäämäksi purkautunut liiakkisyntä. Tämän hillitsemiseksi muistiossa esitettiin taannehtivia vientimaksuja puunjalostusteollisuudelle.

Luottamuksellisen pyynnön vuotamisesta ärtynyt Karjalainen toimitti keskuspankille uuden pyynnön virkateitse. Tämän täytti Korpisen ja Timo Helelän yhdessä kirjoittama, puhdasoppinen, kilpailukyvyn rapautumisesta huolestunut ja kokonaisvaltaista tulopoliittista ratkaisua suositteleva muistio. Korpisen ällistys oli suuri, kun Kekkonen esityksessään työmarkkinaosapuolille luki muutta mutkitta peräkkäin kummatkin muistiot. Niistä ensimmäiseen sisältyneet vientimaksut olivat teollisuudelle järkytys. Kekkonen yhtä kaikki nimeää päiväkirjassaan vientimaksun aiheuttajaksi tätä esitystä tilaisuudessa itse arvostelemaan uskaltavutuneen ja Kekkonen ärsyttäneen vuorineuvos Paavo Honkajuuren. Merkillisiä olivat tuon ajan valtakuviot!

Kirja tuo esille myös joitakin yhteentörmäyksiä Koiviston kanssa. Kun Korpinen loppukesällä tuli paljastaneeksi vähemmistöhallituksen pääministerille Rafael Paasiolle valtioneulouden tuolloisen vahvuuden, oli Korpisen mukaan seurauksena monivuotinen välien heikkeneminen Koivistoon. Kirja ei kuitenkaan tarjoa lisävalaistusta siihen jännitteeseen,

joka Koiviston ja Korpisen välille syntyi Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen *Katsauksen* legendaarisesta Suomen Pankki -numerosta 1974:3. Valuuttakurssipolitiikkaa kritisoinut Korpisen ja Kykkäsen (1974) artikkeli oli tämän numeron painavin ja kauaskantoisin puheenvuoro. Jotkin Koiviston siitä esittämät happamat kommentit ovat tulleet julkisuuteen muualla, esimerkiksi Koiviston muistelmassa. Nyt Korpinen tyytyy kirjassaan kuvaamaan sitä vaikutusta, joka tällä puheenvuorolla oli, ansaitusti, ekonomistikuntaamme.

Herää epäily, onko Korpisen talouspoliittinen ajattelu lopulta fiksaantunut liiaksi tähän pääomanliikkeiden sääntelyn aikaisen valuuttakurssipolitiikan asetelmaan. Myöhemmin tapahtunut pääomaliikkeiden vapautuminen välittyi Korpisen analyysiin Kourin ja Porterin (1974) mallin kautta. Tämä mallihan selittää kelluvan valuuttakurssi voimakkaat, yli lyövät vaihtelut korko- ja ostovoimapariteettien ehtojen yhdistelmällä. Kun Korpinen asettaa rahapolitiikalle vapaiden pääomaliikkeidenkin oloissakin reaalisen valuuttakurssin tavoitteen, edellyttää korkopariteetin ylläpito, eli ”ohjattu kellunta”, niin ”hienostunutta rahapolitiikkaa” ja ”suurta ammattitaitoa ja uskottavuutta”, että siitä oltiin Suomessa 1970-luvun lopulla kekeillä lyhyellä joustavan valuuttakurssipolitiikan kaudella ”kaukana”. Samanlainen, epäonnistumaan tuomittu yritys ohjata tiikeriä hännästä oli Korpisen mukaan Suomen valuuttakurssipolitiikka myös 1990-luvun vaihteessa. Lamaa edeltänyt markan revalvoituminen lisäsi pääomantuontia, piti korot alhaalla ja kärjisti kotimarkkinavetoista suhdannenousua. Laman jo syvennyttyä tehty suuri devalvaatio aiheutti puolestaan konkurssiaallon valuuttalainaa ottaneiden joukossa, pankkikriisin ja kotimarkkinoiden yhä syvemmän lamaantumisen.

Epäselväksi jää, miten Korpisen tarjoama ohjattu kellunta olisi pystynyt hallitsemaan rahamarkkinoita ja valuuttakurssia tätä paremmin: suo siellä, vetelä täällä?

Euroajan osalta kirjan näkökulma on ulkopuolisen, leveämpää pensseliä käyttävän tarkkailijan. Korpinen näyttää myötäilevän sitä varttuneen ikäpolven ekonomistiemme joukossa yleistynyttä käsitystä, että euroon liittymisen oli osaltamme kyllä perusteltu ratkaisu turvallisuuspoliittisesti – mutta ei sen sijaan talouspoliittisesti.

Mutta päteekö tämä johtopäätös siinä vapaiden pääomaliikkeiden, joustavien valuuttakurssien ja uskottavuudeltaan heikon keskuspankin lähtöasetelmassa, jonka ongelmia Korpinen kirjansa alkuosassa itse erittelee? Eivätkö 1990-luvan vaihteen kaltaiset valuuttakurssin ja korkojen myötäsykliset reaktiot olisi jatkuneet? Ja eikö näitä epävakautta kärjistäviä rahataloudellisia häiriöitä olisi ollut omiaan voimistamaan se Korpisen itsenä toteama seikka, että pitkän devalvaatiohistorian herkistämät inflaatio-odotukset piinasivat työmarkkinotamme euro-sidoksen jälkeenkin? Eikö tämä olisi johtanut esimerkiksi vuoden 2008 kaltaisen palkkapiikin seurauksena toisaalta markan jyrkkään markkinalähtöiseen heikkenemiseen, ja toisaalta, kasvaneiden inflaatiopaineiden takia, rahapolitiikan kiristämiseen? Tilanne olisi voinut muistuttaa 1990-luvun alun kaltaista kotimarkkinoiden lamaantumista.

Suomen talouskehityksen viimeisen kymmenen vuoden aikaista heikkoutta Ruotsiin verrattuna on yleensä selitetty eurojäsenyydellä. Mutta Ruotsin parempi menestys saattaa monipuolisemman tuotantorakenteen ohella perustua siihen, että sikäläisillä työmarkkinoilla omaksuttiin, euron ulkopuolella, inflaatiotavoitteeseen sidotun rahapolitiikan kanssa

yhteen sopivat pelisäännöt paremmin kuin euroon liittyneen Suomen työmarkkinoilla ja niiden poliittisessa ohjailussa?

Koko euroalueen osalta Korpinen löytää järjestelmästä monia valuvikoja. Euroalue ei ole optimaalinen valuutta-alue. Reuna-alueen, etenkin eteläisen, vanhat, syvään juurtuneet käyttäytymismallit ovat ristiriidassa valuuttanunionin pelisääntöjen kanssa. Euroalueen finanssipolitiikka on ollut vakaus- ja kasvusopimuksen kahleissa myötäsyklisiä. Rahapolitiikasta on eurokriisiin myötä tullut *the only game in town*, mistä taas on seurannut uusia riskejä. Yllättävä puute valuvikojen listauksessa on vain se, että euroalueen valmistautumattomuus pankkikriisiin jää vähälle huomiolle.

Eurokriisin diagnoosin ohella myös osa Korpisen tarjoamista lääkkeistä on tuttuja. Finanssipolitiikan toimintakyvyn palauttamiseksi vakaus- ja kasvusopimusta on uudistettava. Julkisten velkojen yhteisvastuuta ei tulisi hyväksyä – ainakaan vielä. Velkakestävyystavoitteen roolia on vahvistettava. On kuitenkin syytä epäillä, riittääkö näiden hoitotavoitteiden saavuttamiseksi se Korpisen tarjoama keino, että euron EKP:n seigniorage-tulo jaetaan Korpisen ehdottamalla tavalla vain niiden maiden kesken, joissa julkisen talouden bruttovelka on alle 60 prosenttia bruttokansantuotteesta?

Osa suosituksista herättää periaatteellisempia vastaväitteitä. Kirjan rahapolitiisessa uudistusreseptissä kuuluu yhä Korpisen ja Kykäsen klassikkoartikkelin kaiku. Euromaiden valtiovarainministereiden muodostamasta valtuustosta tulisi tehdä EKP:n ylin päätöksentekelin. Rahapolitiikalla pitäisi olla sekä inflaatio- että valuuttakurssitavoite. Korpisella tällainen dualitavoite tiivistyy reaaliseseen valuuttakurssiin. Joudutaan kysymään, millaiseen myrskyyn tällainen avainvaluutan ”ohjattu

kellunta” voisikaan kansainvälisillä rahamarkkinoilla ja maailmanpolitiikassa johtaa.

Donald Trump väläytteli vaalitaistelussaan samantapaista korttia, mutta presidenttinä hän näyttää peruvan puheitaan tältäkin osin. Ja toteaapa Pekka Korpinen toisaalla itsekin, että reaalisen valuuttakurssin ohjaaminen on vaapaamatkustajuutta, johon vain pienet, huomamattomat maat voivat turvautua. Eikä se niillekään Korpisen itsensä Suomen kokemuksista 1970-luvun lopulta ja 1990-luvun vaihteesta antaman todistuksen perusteella helppoa ole.

Pekka Korpisen ilotulitus sisältää riemasuttavia väläyksiä niin taloushistoriaan, taloustieteeseen kuin Italian, Kreikan ja Venäjän yhteiskunnan ongelmiinkin. Lukija voi niistä nauttia. Myös kritiikin säilä on terävä. Kaikki

suositukset eivät kriittistä lukijaa vakuuta. Mutta niiden puolustaja voi torjua kritiikin veäytymällä ketunkoloihin, joita kirjan rikkaasta ja impulsiivisesta tekstistä löytyy. □

Kirjallisuus

- Korpinen, P. ja Kykkänen, S. (1974), ”Suomen Pankin valuuttakurssipolitiikka 1945–1973”, *Työväen taloudellinen tutkimuslaitos, Katsaus* 2: 22–37.
- Kouri, P. ja Porter, M. G. (1974), ”International capital flows and portfolio equilibrium”, *Journal of Political Economy* 82: 46–89.